

Департамент культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини

Одеської обласної державної адміністрації
Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. М. Грушевського

Науково-методичний відділ

УКРАЇНСЬКА КНИГА – ДЕРЖАВНИЙ ПРОЕКТ: ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ

Методичні поради

Одеса
2020

У 2019 році фонди бібліотек України поповнилися 557 назвами сучасних українських видань у кількості 677460 примірників на суму 87 млн. гривень, що вийшли друком у 79 українських видавництвах, за **Державною програмою поповнення фондів публічних бібліотек**, яку з 2018 року адмініструє Український інститут книги.

39% поповнення – це книги для дітей, 30% – науково-популярна література, 26% – художня література, 2,9% – довідкова, 0,9% – книги громадсько-політичної тематики.

Даного часу, коли активно здійснюються процеси децентралізації влади, фінансування передано на рівень місцевих громад, вирішуються на місцевому рівні питання існування бібліотечної мережі, Державна програма поповнення бібліотечних фондів спрямовується на забезпечення рівного доступу до книжок та інформації для всіх мешканців України, незалежно від можливостей ОТГ поповнювати фонди бібліотек.

Експерти користуються наступними принципами відбору книг для Програми:

- Доброчесність;
- Відкритість;
- Ефективне використання державних коштів.

В Положенні про експертну раду сформульовані критерії відбору книг для придбання:

- Новизна тематики;
- Сприяння розвитку української мови, національної культури;
- Засвоєння найкращих зразків світової літератури, культури, наукових надбань літератури;
- Належність до видань, включених до незадоволеного читацького попиту;
- Рівень видавничої підготовки, естетичність оформлення і якість виготовлення книжкової продукції;
- Придатність до інтенсивного використання в бібліотечних умовах.

Отже мета національної закупівлі – наповнити бібліотеки новими виданнями, найкращими з того, що пропонують видавці.

Мета бібліотек: по-перше, найактивніше популяризувати книги, які отримані за державною програмою, по-друге, активізувати вивчення

читацького попиту, збирати читацькі оцінки щодо прочитаного, використовуючи це в подальшому при замовленні книг.

Можливо, для цієї мети (збір читацьких оцінок) слід ефективно використати не тільки замітки у читацьких формулярах та статистичний аналіз читання книг, отриманих за Програмою у 2018-2019 роках, але й провести анкетування серед найбільш активних читачів. Окрім оцінки-погляду щодо прочитаного, слід надати оцінку масовим заходам, метою яких є популяризація книг, отриманих за програмою.

Необхідно забезпечити найширше інформування населення щодо книг, які отримала бібліотека за програмою, використовуючи для цього соціальні мережі, ЗМІ, наглядну інформацію. Для проведення презентацій тематичних комплексів книг та окремих видань радимо залучати професіоналів, бібліотечних активістів – учасників клубів, аматорських гуртків.

Бібліотеки Одеської області отримали 557 назв літератури у кількості 37504 примірників, більшість з яких – художня література: сучасна, переклади класики. Кількість примірників, що отримали бібліотеки залежала від кількості бібліотек у складі ОТГ або збережених ЦБС.

Як відомо, читацька активність населення даного часу знижена. Особливих втрат щодо зацікавленості отримало читання художньої літератури. Але саме сучасна українська художня література – цілісна складова вітчизняної культури і саме вона відіграє важливу роль у вдосконаленні інтелектуального, естетичного, духовного, морально-етичного стану суспільства. Враховуючи ці обставини просимо приділити увагу популяризації саме художньої книги, отриманої за Програмою.

Слід визнати що сьогодні є деякі складності для бібліотеки популяризувати сучасну українську книгу. З одного боку – багато нових імен, творів, залишаються непомітними, оскільки їх автори невідомі широкій читацькій аудиторії, з іншого – незрозуміла мода на вживання ненормативної лексики, надмірне захоплення сексуальними сценами іноді створюють саме ці складнощі. Але бібліотеки покликані представляти усю панораму сучасної української літератури як невід’ємну частину національної культури, єдине суспільно-естетичне явище з певними загальними течіями, напрямками розвитку, лідерами, дебютантами, критиками.

Зупинимось на найбільш популярних серед бібліотечних працівників формах популяризації сучасної української літератури.

Проводячи пошук інноваційних форм роботи з книгою, треба враховувати, що 80% інформації людина сприймає за допомогою зору. Виходячи з цього, виставка, як форма бібліотечної роботи, покликана та здатна найкращим чином вирішувати не тільки інформаційні завдання, але й забезпечувати в комплексі досягнення мети діяльності бібліотеки в цілому. Саме книжкові виставки створюють позитивний імідж бібліотеки та, в нашому разі, привернуть увагу до сучасних українських книг, отриманих за програмою.

Пропонуємо зробити виставку книг, які щойно надійшли до бібліотеки, одразу після їх повної бібліотечної обробки (прийняття на облік, внесення до довідкового апарату), за наступними назвами: «Новий час – нові книги», «Державою надані», «Читаємо новинки».

При можливості на бібліотечній сторінці в соціальній мережі надайте віртуальну виставку, яка є заходом, необмеженим в часі і просторі. Сьогодні віртуальні виставки, приймаючи до увагу захоплення можливостями Інтернету з боку багатьох осіб, є ефективним засобом привернення уваги до книги і бібліотеки.

Багато читачів у своєму виборі орієнтуються на авторів – переможців літературних премій та конкурсів. Такі книги увійшли до складу видань, отриманих, бібліотекою за програмою поповнення фондів у 2018-2019 роках. Пропонуємо представити переможців, лауреатів на виставці «Найкраща Книга – Книга-подія», зібрати відгуки преси і літературознавців, висловлювання думок читачів, самих авторів.

Наблизити читачів до небуденних літературних явищ допоможуть виставки: однієї книги; книга, яку варто прочитати; виставки-персоналії; виставки-роздуми; виставки-реклами; постійно діюча тематична полиця «Український роман, прочитаний екраном».

Прикладом може стати книга Сергія Жадана «Ворошиловград», яка увійшла до складу книг за Програмою – 2019.

Ім'я Сергія Жадана відоме не тільки в Україні, а й далеко за кордоном Поет, прозаїк, есеїст, перекладач, громадський діяч. За роки творчої діяльності Жадан здобув чимало престижних нагород. Одна з них – швейцарська літературна премія фонду Яна Михальські за роман «Ворошиловград». Роман «Ворошиловград» визнаний найкращою книгою десятиліття за версією премії «Книга року ВВС». За сюжетом

роману знято фільм «Дике поле». Бібліотекар може організувати перегляд фільму та обговорення роману, тобто модну сьогодні читацько-глядацьку конференцію.

Підвищення інтересу до творів автора завдяки такому заходу сприятиме проведенню серії презентацій таких книг автора, як «Луганський щоденник», «Перезавантаження». Перша – це розповідь про відвідання території, що колись була територією анархізму, а сьогодні коли саме повітря просякнуте війною, друга про подорож автора та трьох його друзів, які вирушають у мандрівку Західною Європою. А подорож – це завжди зустрічі, часто досить дивні: митці, дисиденти, диваки, наркомани...

Сьогодні залишаються популярними в бібліотеках такі традиційні дискусійні методи соціокультурної діяльності, як обговорення, диспути, літературні суди, читацькі конференції. Але сьогодні вони можуть бути перенесені в площину віртуального простору. У фейсбуці, в блозі можна запропонувати обговорити ту чи іншу прочитану книжку з тих, що отримані за Програмою, і навіть підключити до її обговорення самого автора.

Пожвавленню інтересу до читання сприяє рекламно-інформаційний метод – прем'єра. Вона відбувається по книзі, яка щойно вийшла з друку та завдяки державній програмі потрапила до бібліотеки.

Прем'єра передбачає розповідь про книгу та її автора, художнє читання невеликих частин тексту, розповідь про її художнє оформлення, ілюстраторів, ілюстраторів-оформлювачів книги, автора передмови. Бажано до програми прем'єри включити розповідь про історію створення книги від її задуму до виходу з друку.

Можна запропонувати цілий цикл прем'єр книг, що надійшли до бібліотек за державною програмою та об'єднані значною сучасною темою, яка хвилює українське суспільство. Сьогодні – це тема війни на нашому Сході.

Прикладом такої прем'єри може стати захід, який об'єднає такі книги, як «100 новел про війну» Бориса Гуменюка та «У степу під Авдіївкою» Олександра Вільчинського. Борис Гуменюк – учасник подій Майдану та війни. В своїх новелах автор передає своє суб'єктивне безпосереднє враження, водночас прописує ці процеси в загальноісторичному контексті боротьби українців за незалежність. Олександр Вільчинський зробив своїм героєм бійця з позивним Луїс. Автор розповідає про життя військових, про їх життя – із братерством,

довгими філософськими бесідами, симпатіями та надіями. Їх єднає одне: «за плечима їхня база, побратими, Україна», а перед ними – «мішки з піском, шлагбаум, влада тьми, морок і Мордор...» І якщо вони не потрапляють на передову, то передова приходиться до них.

Саме в цих заходах із великим задоволенням візьмуть участь учасники військових дій, учасники Майдану, супроводжуватимуть ці заходи відео ряд – документальні фільми.

До теми війни ми впевнено додаймо отриману за Програмою книгу Аркадія Бабченка «Війна». Аркадія Бабченка вважають одним із фундаторів сучасної військової прози.

Ця збірка нарисів – історія, що вражає чесністю опису буднів чеченської кампанії. Це розповідь про те, як війна калічить долю одних людей і висвітлює кращі риси інших. Здебільшого – це нескінченні дні, важкі від налиплої глини, просочені дешевою горілкою, болем, ненавистю та страхом.

У бібліотечній практиці з'явився ще один метод – презентація прочитаних книг. Однією з умов проведення цього заходу є завдання не лише прочитати і цікаво розповісти про прочитану книгу, але й знайти літературознавчі матеріали, рецензії на цю книгу та відомості про автора. «Почитай, не пожалкуєш!» – таку назву може мати подібна презентація. Презентація прочитаних книг – це теж форма популяризації художніх книг, що надійшли за програмою.

Запропонуємо презентацію прочитаної книги Василя Шкляра «Чорний ворон .Залишенець». Цю презентацію присвятить 100-річчю української революції. Хоча війна, яку Росія розв'язала проти Української Народної Республіки, була вирішена не на користь УНР, збройна боротьба тривала на теренах України. Відчайдушний опір чинили повстанці Холодного Яру. На їхньому бойовому прапорі був напис «Воля України або смерть». І хоча в звіті ЧК за 1926 рік автор знайшов скупу звістку: «Банда Чорного Ворона ліквідована 6 червня 1925 року», але живуть легенди, що не загинув отаман, залишився живим, зібрав новий загін. Бо не гине героїзм , не гине кохання. Саме про це піде розмова на презентації прочитаної книги.

Широкій поінформованості читачів про нові надходження сприятимуть Дні інформації, Дні нової книги, конкурси на знання сучасної української літератури «Нові імена – нові книги» тощо.

Цікавим може бути засідання «Літературної кав'ярні», на початку якого можна познайомити з «Книжковим меню» у формі огляду

(від сніданку до вечері), а потім запропонувати гостям дегустацію «літературних страв». Пропонуємо до «дегустації» декілька перекладів, які надійшли до бібліотек за Програмою.

Наприклад, роман Майкла Ондатже «Англійський пацієнт», переможець Букерівської премії, визнаний найкращою книгою за 50 років. Роман був з успіхом екранізований й отримав 9 «Оскарів». Сюжет роману – щемлива історія трагічного кохання на тлі Другої світової війни» від Американської кіноакадемії. Оскільки роман успішно екранізований його можна рекомендувати і для проведення читацько-глядацької конференції.

У «Літературній кав'ярні» з великим успіхом пройде дегустація роману Джозефа Конрада «Серце пітьми». Автор – всесвітньо відомий англійський письменник польського походження та виходець з України. Сюжет цього роману, наповнений обставинами війни у В'єтнамі, ліг в основу кінематографічної драми Френсіса Копполи «Апокаліпсис сьогодні».

Щоб зробити читачів активними помічниками в просуванні читання, можна запропонувати їм написати відгуки про прочитані твори у портфоліо читацьких відгуків «Раджу прочитати».

Свої думки щодо прочитаних книг читачі висловлюють і на сторінках сайту чи блогу бібліотеки.

Бібліографія залишається необхідним компонентом популяризації книг, зараз йдеться про книги отримані за Державною Програмою. Особливої популярності набувають малі форми бібліографічної роботи. Серед них: традиційні рекомендаційні списки, інформаційні закладки, листи-рекомендації, листок-сигнал, експрес-інформації, прес-години, як: «Улюблений автор читачів», «Увага! Новий роман», «Відкриваємо нове ім'я», «Авангард українського письменства» тощо.

Серед різноманітних форм бібліографічних посібників перевага віддається дайджесту, що дозволяє надавати користувачам розгорнуту інформацію про літературні явища, в цьому разі про поповнення фондів бібліотек за Програмою, яка фінансується державою.

Популяризації книг, отриманих бібліотекою за програмою слугуватимуть відеоогляди, організовані за формою скайп-зустрічей. Це сучасна форма роботи, яка вже підтвердила свою ефективність в багатьох бібліотеках держави. Відеоогляд може бути індивідуальним (ведучий – одна людина) або колективним (декілька людей).

Розповідаючи у своєму відео про книгу, важливо дати розширену версію анонса, але не видавати ключових моментів, вміти зацікавити і «змусити» читача прийти до бібліотеки і взяти представлену книгу.

Представництво бібліотеки в соціальній мережі дає чудову нагоду миттєво повідомити широкому загалу про нові видання, конкурси чи інші заходи і розповсюдити цю інформацію далі. Можна оперативно дізнатися думку користувачів з певного приводу, виявити їх побажання та вподобання.

Останні роки здобули популярність буктрейлери. Пропонуємо використати цю форму забезпечення руху книги до читача в роботі щодо популяризації останніх надходжень за державною програмою.

Використовуючи можливості медіа-ресурсів та доступу до Інтернету, можна організувати пошукову веб-експедицію «Розшукується найпопулярніша книга року».

Цікаво, що серед книг, отриманих бібліотеками за Програмою, ви зможете знайти і зовсім незвичні, яскраво сюжетні твори. Наприклад, Юрія Винничука «Нічний репортер» та Євгенії Кононенко «Празька химера».

В першій перед нами постає мальовничий та яскраво описаний злочинний світ Львова 1938 року, шинки-мордовні, батяри, заклади для повій. В детективну політичну справу вмішуються німецькі і советські шпигуни, польська контррозвідка. Весь сюжет розплутується на тлі тривоги передчуття війни.

Друга – це історія психологічної химерної реальності, якої не існує, хоч вона так само жива, мов віра в любов і диво, або пошуки того найважливішого, без чого життя втрачає сенс.

Просуванню таких книг до широких читацьких кіл може служити проведення презентацій прочитаних книг, засідання читацьких клубів, відеоогляди та інші яскраві форми популяризації.

Підтримці зацікавленості мешканців у знайомстві з книгами, що отримані за державною програмою, сприятиме співпраця із ЗМІ:

- рекламні виступи за темою на телебаченні та радіо, інтерв'ю;
- огляди на радіо, в пресі «Книжкова подія року».

Робота бібліотек щодо популяризації книг, які надходять за Програмою повинна бути як традиційною, так і інноваційною, але постійною і обов'язково мати продовження у вигляді вивчення читацького погляду на ці книги, інтерес до них.

Список рекомендованих джерел

1. Амеліна Є. Інноваційні послуги сучасних українських бібліотек / Є. Амеліна, В. Пілярчук // Бібл. планета. – 2012. – № 1. – С. 14-19.
2. Бейліс Л. Важливі аспекти популяризації української літератури як складової соціокультурної діяльності бібліотек / Л. Бейліс // Бібл. планета. – 2009. – № 4. – С. 8-11.
3. Беймук Н. З. Художня література як засіб індивідуальної роботи з користувачами [Електронний ресурс] / Н. З. Беймук // Бібліотека в освітньому просторі. Проблеми читання художньої літератури та її популяризація у бібліотеці вишу: інформ. бюл. для працівників б-к ВНЗ. № 11 / гол. ред. О. Б. Айвазян. – Хмельницький : ХНУ, 2012. – Бібліогр.: 19 назв. – (Консультує фахівець). – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/Buletен13/buletен13.htm#bei. – Назва з екрану.
4. Беймук Н. З. Мотиви та фактори, що впливають на читання сучасної української художньої літератури (за результатами анкетного опитування) [Електронний ресурс] / Н. З. Беймук // Бібліотека в освітньому просторі. Проблеми читання художньої літератури та її популяризація у бібліотеці вишу: інформ. бюл. для працівників б-к ВНЗ. № 11 / гол. ред. О. Б. Айвазян. – Хмельницький : ХНУ, 2012. – (З досвіду колег). – Режим доступу: http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/Buletен13/buletен13.htm#bei. – Назва з екрану.
5. Бессараб А. Соціально-комунікаційні технології формування інтересу до української книги за кордоном // Вісн. Книжкової Палати. – 2016. – № 9. – С. 11-13
6. Бібліотекар як учасник процесу читання та його популяризатор / Нац. парлам. б-ка України, держ. закл. ; [уклад. М.Талалаєвська; відп. ред. І. Цурина]. – Київ : НПБУ, 2016. – 43 с.
7. Рижа М. Бібліотечні блоги та сторінки в соціальних мережах (інформаційний дайджест) [Електронний ресурс] / Мирослава Рижа // Рівнен. обл. б-ка для дітей : сайт. – Режим доступу: http://www.rdobd.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=231:-doc&catid=56:2010-08-30. – Назва з екрану.

8. Булах Т. Д. Заходи з популяризації читання: загальна характеристика / Т. Д. Булах // Вісн. Книжкової палати. – 2016. – № 2. – С. 46-48.
9. Вимоги часу – нові форми роботи: метод. рек. [Електронний ресурс]. – Хмельницький, 2013. – Режим доступу: <http://ru.calameo.com/read/0031951147f232b5c4d0d>. – Назва з екрану.
10. Вулична акція «Читати – це модно!» [Електронний ресурс] // Бібліотечний автобан / Бібліотека ім. Лесі Українки, м. Київ : блог. – Електрон. текст. – Режим доступу: <http://bibliote4nyj-autoban.blogspot.com>. – Назва з екрану.
11. Інноваційна діяльність у бібліотеках [Електронний ресурс] // Запоріж. обл. універс. наук. б-ка : сайт. – Режим доступу: <http://www.zounb.zp.ua/node/1094>. – Назва з екрану.
12. Ковальчук С. Сучасні форми роботи в бібліотеках: (інформація до словника успішного бібліотекаря) / С. Ковальчук // Бібл. планета. – 2014. – № 4. – С. 14-17.
13. Косачова О. Буктрейлер як ефективний медіаресурс сучасної бібліотеки / Ольга Косачова // Вісн. Книжкової Палати. – 2014. – № 10. – С. 1-4.
14. Мельниченко А. Реклама та PR як засоби популяризації української книги / А. Мельниченко, А. Киричок // Вісн. Книжкової Палати. – 2014. – № 11. – С. 44-45.
15. Можливості бібліотеки щодо просування читання у молодіжне середовище: сучасний підхід (Методичні рекомендації) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unalib.ks.ua/files/unalib/File/professionals/metod_porad.pdf. – Назва з екрану.
16. Московець Л. Відроджуємо смак до читання / Л. Московець // Бібл. планета. – 2012. – № 1. – С. 11-12.
17. Настояща Л. Активні форми роботи з читачами / Л. Настояща // Бібліотечна планета. – 2006. – № 4. – С. 31.
18. Туровська Л. Електронна виставка як комунікаційна модель діяльності наукової бібліотеки / Л. Туровська, І. Смоляр // Вісн. Книжкової Палати. – 2015. – № 3. – С. 29-31.

19. Форми і методи роботи з читачами: як привернути увагу до бібліотеки : метод. рек. / уклад. М. І. Мельник, Н. С. Головка, О. В. Горбенко ; відп. за вип. Н. М. Кравчук. – Вінниця, 2015. – 20 с. – (Серія «На допомогу бібліотечному фахівцю»).
20. Читай книги, що стали подією! [Електронний ресурс] // Херсон. обл. б-ка для юнацтва ім. Б.А. Лавреньова : сайт.– Режим доступу: <http://unalib.ks.ua/delivery-desk-virtual-exhibition.htm>. – Назва з екрану.

УКРАЇНСЬКА КНИГА – ДЕРЖАВНИЙ ПРОЕКТ: ШЛЯХИ ТА МЕТОДИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ [Текст] : метод. поради / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін. ; Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського ; [упоряд. Ю. С. Амельченко ; комп'ют. наб. Ю. С. Амельченко ; заг. редагування О. М. Ласкевич ; відп. за вип. О. А. Булгакова]. – Одеса, 2020. – 12 с. – 10х21,5. – 40 прим. : б.ц.

Ксерокс ОУНБ
Зам. № 8 від 25.02.2020 р.
Тираж 40 прим.